

Mirjana Matijević Sokol

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
Ivana Lučića 3
Zagreb

MARKO LAURO RUIĆ (1736-1808) KAO SAKUPLJAČ I OBRAĐIVAČ DIPLOMATIČKE GRAĐE*

UDK 930.22(497.5Pag, Nin)“653“

Izvorni znanstveni rad

Marko Lauro Ruić (1736-1808), paški notar i kotarski sudac, ninski kancelar i plemić prikupio je i obradio diplomatske dokumente koji se tiču Paga i Nina. Isprave je u integralnom obliku uvrstio u historiografsko djelo o prošlosti Paga, a sastavio je i Paški diplomatarij. Pripisuje mu se rukopis poznat pod nazivom Privileggi della Magnifica Comunità di Nona. Taj je diplomatarij sastavljen vjerojatno za interes novih ninskih plemića u trenutku ulaska austrijske vlasti u Nin.

Ključne riječi: *Marko Lauro Ruić, isprave, diplomatarij, srednji vijek, Pag, Nin*

Svaki istraživač hrvatske povijesti od samih početaka, od oca hrvatske historiografije Ivana Lučića-Luciusa, neizbježno se susretao i podrobno bavio diplomatskom građom, bilo onom koja se tiče hrvatske povijesti u najširem smislu, bilo dokumentima koji su važni za manje lokalne jedinice. Upravo zato, sasvim je opravdano i očekivano da je i Marko Lauro Ruić, kao čovjek svoga vremena i obrazovanja, s ciljem spoznavanja, istraživanja i obrađivanja povijesti svoga užeg kraja, grada i otoka Paga, posegnuo za diplomatskim vrelima i na svoj ih način iskoristio i predstavio u svojim djelima.¹

---

* Predavanje pod ovim naslovom održano je 1996. godine u Pagu na znanstvenom skupu povodom obilježavanja 260. obljetnice rođenja Marka Laura Ruića, ali zbornik radova s održanog skupa nije objavljen. Ovom prigodom zahvaljujem kolegi Miroslavu Graniću na pomoći pri pripremanju priopćenja za skup, kao i pisanju ovog rada.

¹ Danas se njegova djela u rukopisima nalaze u Državnom arhivu i Znanstvenoj knjižnici u Zadru, kao i u Arhivu HAZU u Zagrebu, te u nekim drugim knjižnicama po dalmatinskim gradovima bilo kao autografi, bilo kao prijepisi. Svi istraživači paške povijesti koristili su se njima upravo zbog sakupljene građe. M. Suić, *Pag : Uz 510-tu obljetnicu osnutka novog Pag*. Zadar : Izdanje paške općine, 1953, str. 87-88, navodi sedam Ruićevih rukopisnih djela kojima se koristio pri pisanju svoje knjige te kaže da »ovi rukopisi sadrže nekoliko dokumenata iz njemu savremenih arhiva, koji su danas izgubljeni i u tome je najveća vrijednost Ruićevih djela; inače su to od reda opširne kronike uz mnogo polemičkih refleksija.« Najvažnija Ruićeva djela koristila je i N. Klaić u radu: Paški falsifikati. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zagrebu*. Historijska grupa. (Zagreb). I(1959), str. 15-63. Inače najpotpuniji popis donosi: Katić Piljušić, M. Rukopisna ostavština bilježnika i povjesničara Marka Laura Ruića. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*. (Zagreb-Zadar). 46(2004), str. 307-324.

Marko Lauro Ruić bio je paški notar i kotarski sudac, ninski kancelar i plemić, padovanski doktor obaju prava, kanonskog i civilnog.² Upravo je Ruićevo školovanje znakovito i zaslužno za njegov odnos prema arhivskoj građi. U svakodnevnom poslu susretao se s raznolikim spisima, pa je i kao istraživač prošlosti svoga otoka i grada znao vrijednost upravo diplomatskih dokumenata. Ruiću, pravniku, oni imaju značenje vjerodostojnih svjedočanstava o nekom pravnom činu, ali mu za spoznaju prošlosti služe kao povijesna vrela prvoga reda. U tim se dvama pravcima kretao Ruićev interes, a krajnji je rezultat pozamašan opus od tri glavna djela nastala sasvim, ili većim dijelom, na temelju diplomatske građe.³

Na prvome mjestu svakako se nalazi Ruićevo najopsežnije djelo, koje je imalo i svoju raniju inačicu. Naime, Ruić je najprije napisao djelo u jednom svesku pod naslovom *Osservazioni Storiche sopra l'antico stato civile et ecclesiastico della città et isola di Pago o sia dell'antica Kessa. Estratte da diversi autori, diplomati, privilegi et altre carte si pubbliche come private e scritte da Marco Lauro Ruich. 1776*,⁴ a nakon toga piše svoje kapitalno historiografsko djelo *Delle Riflessioni Storiche sopra l'antico stato civile, ecclesiastico della città et isola di Pago o sia dell' antica Cissa fatte da diversi autori, diplomati et altre carte pubbliche e private raccolte da Marco Lauro Ruich*⁵ na kojemu radi do 1781. godine. U ovom djelu Ruić obrađuje građansku i crkvenu povijest grada i otoka Paga. Kako je to već vidljivo iz naslova, ono je napisano na temelju narativnih i diplomatskih izvora, sa znanstvenim aparatom odnosno bilješkama. Tadija Smičiklas ocijenio je ovaj prikaz Ruićeve paške povijesti kao »posvema naučno« djelo, te kaže da ga je morao upotrijebiti za *Diplomatički zbornik*⁶ jer donosi »tolike za Pag do sada nepoznate isprave, a mi smo ih po zadarskim arhivima na sve mahove kroz više godina badava potraživali».⁷ Ujedno Smičiklas zaključuje da »Ruić s listinom postupa poput Farlata«. Sam Ruić je u *Predgovoru* istaknuo da je htio nadopuniti Farlatija.⁸ Napominjemo da je Ruić u

---

² O životu i djelu M. L. Ruića nema puno podataka, ali ih je sve sakupio, obradio i objavio Granić, M. Pažanin Marko Lauro Ruić (1736-1808). *Zadarska revija* (Zadar). XXIX, 4(1980), str. 307-317. Ovaj rad putokaz je istraživačima svih segmenata djelovanja Pažanina Ruića. No, budući da nakon znanstvenog skupa održanog 1996, koji je potaknuo istraživanje života i djela M. L. Ruića, nije izašao zbornik radova pojavili su se u raznim časopisima – uz već navedeni rad M. Katić Piljušić – još neki prilozima. Vidi: Pederin, I. Paški povjesničar Marko Lauro Ruić (1736.-1808.) i tradicija mletačke reformske uprave. *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*. 43/44(2001/2002), str. 289-301; Palčić, I. Znameniti Pažani : Marko Lauro Ruić. *Glasje : časopis za književnost i umjetnost*. 7, 13-14(2003/2004), str. 352-357; Granić, M. *Paški grbovnik*. Split : Književni krug, 2002.

³ U ovom radu nećemo razmatrati svu rukopisnu Ruićevu baštinu utemeljenu na diplomatskoj građi jer su neki rukopisi prethodili zamašnjim i dovršenim Ruićevim djelima, pa uzimamo u razmatranje ono što je posljednje izašlo iz Ruićeva pera.

⁴ Rukopis se nalazi u knjižnici Državnog arhiva u Zadru, sign. 15 001, Rkp. 34. Vidi: Granić, M. Pažanin Marko Lauro Ruić (1736-1808), str. 313, bilj. 63a; Katić Piljušić, M. Rukopisna ostavština bilježnika i povjesničara Marka Laura Ruića, str. 309, 316-317.

⁵ Djelo je koncipirano u 24 knjige i četiri sveska. Prve dvije knjige u jednom svesku, Ruićev autograf, čuvaju se u Arhivu HAZU u Zagrebu pod signaturom I C 67, a ostale u tri sveska u knjižnici Državnog arhiva u Zadru, ali nedostaju četiri knjige. Vidi: Katić Piljušić, M. Rukopisna ostavština bilježnika i povjesničara Marka Laura Ruića, str. 309-310, 317-321. Također vidi: Granić, M. Pažanin Marko Lauro Ruić (1736-1808), str. 313, bilj. 64.

⁶ *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. I-XVIII. Ur. T. Smičiklas (II-XII), E. Laszowski i M. Kostrenčić (XIII), M. Kostrenčić (I, XIV-XVI), S. Gunjača (XVII), D. Rendić-Miočević (XVIII). Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1904-1990. (Dalje: CD.)

⁷ CD II, str. XVIII.

⁸ Ovo Ruić navodi u svom Predgovoru, a mi citiramo prema Smičiklasu. CD II, str. XVIII.

autografu ove povijesti Paga sve citate, pa tako i isprave koje je prepisao u integralnom obliku, grafički naznačio uz tekst (na margini) te ih nije teško uočiti u tom povećem rukopisu.

Međutim, čini se da Smičiklas nije poznao njegovim interesima bliže djelo, koje možemo nazvati *Paškim diplomatarijem*. Naime, u knjižnici Državnog arhiva u Zadru nalazi se rukopis nastao neutvrđene godine, a sačuvan u prijepisu opata Ivana Antonija Gurata iz druge polovine XIX. st. u jednom svesku pod naslovom *Legum, statutorum, privilegiorum tum priscarum tum novarum sanctionum et rescriptorum Civitatis et Insulae Paghi in Venetorum Dominio feliciter degentis, amplissima collectio, cura, studio et opera Marcilauri Ruich, ad normam et usum civium et incolarum cum indice rerum locupletissimo accomodata et in partes divisa. Tomus primus*.⁹ Dakle, riječ je o »Prvom svesku vrlo opširne zbirke zakona, statuta, povlastica, kako starih tako i novih odluka i naloga grada i otoka Paga koji se sretno nalazi u mletačkom gospodstvu, brigom, marom i trudom Marka Laura Ruića, za ravnanje i upotrebu građana i otočana s vrlo bogatim kazalom stvari, najšire prilagođene i u dijelove razdijeljene«. Međutim, rukopis koji imamo sadrži 75 stranica teksta, nema kazala i obuhvaća u najširem smislu diplomatske dokumente od početaka do XV. st. Sve to, kao i podatak iz naslova da rukopis sadrži nove odluke (*novarum sanctionum*), ukazivalo bi da do nas nije došao cjelovit, integralni tekst *Paškoga diplomatarija*, nego samo njegov prvi, srednjovjekovni dio, za nas možda najzanimljiviji. Ruić je i svoje djelo *Delle Riflessioni Storiche* podijelio na sličan način, tj. prvi dio tog opsežnog prikaza paške povijesti do 1409. godine jest jedna cjelina, a onaj pod mletačkom zastavom druga, pa postoji mogućnost da se još možda pronade drugi svezak ovog rukopisa, jer je i ta diplomatska građa objavljena u *Delle Riflessioni Storiche*. Razlog zbog kojega je dokumente kojima se služio kao vrelima u pisanju paške povijesti izdvojio kao poseban rukopis Ruić navodi u naslovu: *ad normam et usum civium et incolarum*, dakle, da posluže kao pravni priručnik. Ovaj dostupan i zasad poznati, a za pretpostaviti je prvi, svezak sadrži 34, uvjetno rečeno, diplomatske dokumenta. Uzeo je u obzir relevantne arhive, ali i literaturu koja sadrži integralne tekstove isprava koje se tiču paške povijesti, u prvom redu Ivana Lučića-Luciusa. Ruić je dobro poznao njegovo djelo koje donekle, u granicama svojih lokalnih interesa, slijedi i oponaša. Kao mjesta gdje se nalaze isprave i otkuda ih je uzimao navodi kancelariju paškog načelnika, rapsku crkvenu riznicu, samostan sv. Margarete u Pagu, župnu crkvu u Vlašićima, arhiv splitskoga kaptola. Kada Ruić želi odrediti predložak iz kojega donosi prijepis dokumenta u diplomatarij, koristi nekoliko različitih pojmova koji se u Guratovu prijepisu navode na margini. Tako predložak koji drži izvornikom naziva *pergamena*, *membrana*, *authenticum*, *autographum*, kopiju nastalu neposredno iz izvornika zove *apographum*, a ovjerenu notarsku kopiju *exemplum*. Dakle, Ruić koristi diplomatske izraze koji su usvojeni kao tehnički termini. Na ovaj način, praveći razliku između izvornika i kopije, daje i preliminarnu diplomatsku kritiku dokumenta. Ispred integralnog teksta isprave u zaglavlju donosi tzv. indikativnu regestu koja prema diplomatskim običajima navodi samo vrstu pravnoga čina, ali ne i sudionike, auktora (koncesora) i destinataru. Pravna naobrazba pomaže mu da ispravno odredi pravni čin kao *annotatio* (bilješka), *donatio* (darovanje), *privilegium* (povlastica), *investitura* (uvođenje u feudalni posjed), *sententia* (presuda), *attestatio* (potvrda), *quietatio* (namira, plaćanje), *quaestio* (tužba), *confirmatio* (potvrda), *testificatio* (posvjedočenje), *institutio* (osnivanje),

⁹ Signatura 6601, Rkp. 31. Vidi: Katić Piljušić, M. Rukopisna ostavština bilježnika i povjesničara Marka Laura Ruića, str. 310.

dotatio (davanje miraza), *protestatio* (prosvjed). No, iako su dokumenti datirani na različite načine, kao što je bio običaj u srednjem vijeku, Ruić ne provodi dataciju na suvremeni mu način, što bi se moglo očekivati.

Na prvome mjestu u diplomatariju nalazi se tobožnji privilegij Aleksandra Velikoga izdan Ilirima, odnosno Slavenima: *Privilegium Alexandri Magni genti Illyricae concessum in cancellaria praetoria Pagi olim asservatum et exemplatum sub infrascripta verborum forma*.¹⁰ Pisan je talijanskim jezikom, a primjerak je Ruić pronašao, kako sam kaže, u načelnikovoj kancelariji u prijepisu ovjerenom od paškog notara Kristofora Bilinića 5. prosinca 1706. godine.¹¹ Dokument je, po navodu u formuli datacije, izdan u Aleksandriji dvanaeste godine vladanja Aleksandra Velikoga. Ruić u bilješci označuje da ta godina vladanja odgovara 3680. godini od osnutka svijeta. Ovo je jedini put da Ruić intervenira u datiranje isprava, ali nije jasno kako je došao do ovog, očigledno netočnog, podatka. Naime, datiranje po eri »od stvorenja svijeta« (*ab orbe condito*) uvrježilo se u Bizantu od VII. st., a početak te ere datira 1. rujna 5508. godine pr. Kr. Istu eru koriste i Židovi, no njima svijet počinje 3760. godine,¹² pa ni iz jednog od ova dva načina nije moguće izvesti godinu Aleksandrova vladanja koje je trajalo od 336. pr. Kr. do 323. pr. Kr. Zanimljivo je da je Ruić upravo uvrštavanjem ovog izmišljenog privilegija u svoj diplomatarij napravio ustupak svom domoljubnom osjećaju koji je nadvladao obrazovanje. Osim toga, nije on prvi koji je precijenio ovaj spis, a podcijenio svoju naobrazbu. Aleksandrov privilegij već je više stoljeća prije Ruića kolao među učenim muževima u dalmatinskim gradovima pod sličnim naslovima, kao npr. *Privilegium Alexandri Magni donatum populis Slavis*. Pod ovim ga nazivom citira V. Pribojević, uz izričitu napomenu da ga je pronašao i prepisao iz dubrovačkog arhiva.¹³ M. Orbini donosi također tekst privilegija za koji kaže da je nakon mnogih stoljeća pronađen u jednoj carigradskoj knjižnici.¹⁴ Od Orbinija ga je preuzeo F. Glavinić i naslovio »*Milost – ssloboschina – Priuilegij – Alexandra Kralya – narodu hrvatskomu*«. ¹⁵ S obzirom na različite povijesne i političke okolnosti, kao i vremenski razmak između navedenih autora, ali i na njihovu različitu naobrazbu, kada u borbi za opravdanje svojih političkih ideja i stavova posizuju za tobožnjim Aleksandrovim privilegijem, teško je dokučiti zajednički interes koji nalaze u ovom izmišljenom dokumentu, osim borbe za slobodu i samosvojnost. To potvrđuje i činjenica da Ruićev *Paški diplomatarij* sadrži gotovo sve relevantne srednjovjekovne diplomatske dokumente u širem smislu koji mogu ili samo žele potvrditi i osnažiti komunalnu svijest Pažana.¹⁶ Tako je Ruić ponekad uvrstio i neke druge bilješke i dokumente koji su mu se činili važni za sveobuhvatni prikaz paške prošlosti, a nisu usko diplomatskog značenja, pa tako nalazimo i ispise iz Lučićeva djela, ali i iz kvinterna paške kancelarije i iz tzv. crne knjige. Odmah nakon Aleksandrova privilegija slijedi kratak sažetak paške povijesti

¹⁰ *Legum, statutorum*, str. 1-2.

¹¹ *Legum, statutorum*, str. 2.

¹² Stipišić, J. *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*.³ Zagreb : Školska knjiga, 1991, str. 193.

¹³ Pribojević, V. *O podrijetlu i slavi Slavena*. (Lat. izvornik i hrvatski prijevod V. Gortan i P. Knezović, uvodna studija M. Kurelac.) Zagreb : Golden marketing, 1997, str. 13.

¹⁴ Orbini, M. *Il regno degli Slavi*. Pesaro, 1601. (reprint München : Verlag Otto Sagner, 1985), str. 168-169; Orbini, M. *Kraljevstvo Slavena*. (Prevela Snježana Husić, priredio i napisao uvodnu studiju F. Šanjek.) Zagreb : Golden marketing ; Narodne novine, 1999, str. 34, 43, 44; 231-232.

¹⁵ Pribojević, V. *O podrijetlu i slavi Slavena*, str. 14.

¹⁶ O razvoju paške komune vidi: Granić, M. Proces formiranja paške srednjovjekovne komune i velikog paškog vijeća do njegova ukinuća. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru (Zadar)* (dalje RFFZd). 26, 13(1987), str. 237-256.

naslovljen *Compendium status antiqui insulae Paghi*¹⁷ s popisom događaja od 988. do 1249. te *Exemplum alterius annotationis quae reperitur in uno quinterno de anno 1408.*¹⁸ Sve to potvrdio je notar Kristofor Bilinić 6. prosinca 1706. Iz Lučića je, s točnim navodom knjige (*l.*) i poglavlja (*c.*), Ruić preuzeo tekst Krešimirove darovnice za Maun s registrom koja glasi: *Donatio insulae Maun districtus Paghensis monasterio S. Grisogoni Jadrae.*¹⁹ Potom Ruić donosi prijepis isprave kojom paška općina daruje samostanu sv. Mihovila na Susku samostan sv. Petra na Iloviku²⁰ s registrom *Donatio insularum sancti Petri de Nembo districtus Paghensis monasterio sancti Michaelis de Sansego.* Određuje ju kao ovjerenu notarsku kopiju (*exemplum*) koju on prepisuje iz pergamene (*sumptum ex pergamena*) i koja se čuva u riznici u Rabu (*asservata in sanctuario Arbensi*). Očigledno je da je Ruić ovaj prijepis načinio iz autentičnog prijepisa s početka XIV. st. koji je pak načinjen prema prijepisu iz 1291. godine. Ruić je precrtao znak rapskog notara Zambonina de Rodanisa iz Kremone koji je tu dužnost, kako sam kaže, obnašao za vrijeme rapskog kneza Marka Mihaelova. Budući da je Marko Mihaelov rapskim knezom bio 1280, 1289. i 1308. godine, onda se i ovaj prijepis može točno datirati 1308. godinom, kao jedinom nakon 1291. u kojoj navedeni Marko Mihaelov obnaša kneževsku dužnost. Iako Ruić u prijepisu ispravno prenosi latinski naziv za Ilovik (*Neumae*), u registri koristi naziv *Nembo*. Danas se pergamena koju je koristio Ruić nalazi u Hrvatskome državnom arhivu.²¹ Nakon toga slijedi isprava kralja Petra Krešimira IV. kojom se određuje razgraničenje ninske i rapske biskupije. Ruić je sastavio kratak sažetak isprave s aspekta interesa nekih naselja na otoku Pagu,²² koji glasi: *Donatio quatuor villarum insulae Paghi episcopo Nonensi.*²³ Riječ je o dokumentu koji je u historiografiji pobudio veliki interes i koji je ponajprije vezan uz povijest otoka Raba.²⁴ Diplomatičko-paleografska analiza više autora pokazala je da se radi o falsifikatu.²⁵

U istom nizu slijedi *Privilegium regis Colomani Arbensi ecclesiae concessum, quo ipsimet confirmatur ecclesia Kissae insulae Paghi.*²⁶ Ruić navodi da je dokument preuzeo *ex autographo sanctuarii Arbensis*. Ovaj je dokument objavljen u svim relevantnim edicijama izvora, pa i onoj Smičiklasovoj, nama dostupnoj.²⁷ No, ovaj je dokument predmet mnogih analiza i istraživanja povjesničara i diplomatičara s vrlo različitim rezultatima – od proglašavanja falsifikatom²⁸ do smatranja vjerodostojnim

¹⁷ *Legum, statutorum*, str. 2-3.

¹⁸ *Legum, statutorum*, str. 3-4. Čini se da je opat Gurato kod prepisivanja ovdje pogriješio, jer se vjerojatno radi o godini 1400. kako je to zabilježeno u drugom Ruićevom djelu danas dostupnom u njegovu autografu *Delle Riflessioni Storiche*, I, str. 332, a i sami događaji idu do 1400. godine.

¹⁹ *Legum, statutorum*, str. 5-7. Isprava je objavljena u svim relevantnim edicijama diplomatskih vrela. Vidi: CD I, str. 112-114.

²⁰ *Legum, statutorum*, str. 7-9.

²¹ CD I, str. 124-125. Signatura u Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu jest *Doc. ant.* 8.

²² O odnosima Raba i Paga tijekom srednjega vijeka vidi: Škunca, A. Rapski posjedi na Pagu do 1409. godine. *Rapski zbornik* (urednik Mohorovičić A.). Zagreb : JAZU/Skupština općine Rab, 1987 (dalje: *Rapski zbornik*), str. 213-217.

²³ *Legum, statutorum*, str. 9-10.

²⁴ CD I, str. 123-124.

²⁵ Na tu činjenicu upozorio je F. Šišić, *Priručnik izvora hrvatske povijesti*. I. Zagreb, 1914, str. 633-640 smatrajući da se radi o falsifikatu iz XIV. st., dok Klaić, N. Rapski falsifikati. *Zbornik Instituta za historijske nauke u Zadru (Zadar)*. I(1955), str. 37-58 zaključuje da je falsifikat mogao nastati na prijelazu XII. na XIII. st. s obzirom da je isprava napisana karolino-goticom (str. 44).

²⁶ *Legum, statutorum*, str. 10-11.

²⁷ CD II, str. 22-23.

²⁸ Šišić, F. *Priručnik izvora*, str. 632-640; Klaić, N. Rapski falsifikati, str. 42-45.

dokumentom.²⁹ Iz rapske riznice (*ex sanctuario Arbensi*) Ruić je u *Paški diplomatarij* uvrstio još nekoliko dokumenata. Prvi ima ovakvu regestu: *Investitura pheudalis insulae Paghi ad favorem Rogerii Mauroceni*, a datiran je 1174. godinom.³⁰ Sljedeći je dokument iz 1178.³¹ Ruićeva regesta glasi: *Sententia qua definitur insulam Paghi a Paghensibus, Jadrensibus et Arbensibus debere comuniter parci, coli et uti perpetuis temporibus*.³² N. Klaić, nakon provedene analize, ovaj dokument definira kao falsifikat.³³ Rapske provenijencije je i jedan zapis datiran 1199. godinom. Ruić ga atribuirao kao *Attestatio iudicum Paghi de possessione Loni et Nevalea pro Arbensibus*.³⁴ Objavljuje ga i Smičiklas³⁵ među više sličnih svjedočanstava o pripadnosti Luna i Novalje rapskom kneštvu,³⁶ a koja je preuzeo iz Ruićeva djela *Delle Riflessioni Storiche*, ali ih nema u *Paškom diplomatariju*. I ove testifikacije N. Klaić drži falsifikatima.³⁷ Skupini spomenutih testifikacija pripada i ona koju Ruić prepisuje iz autografa u rapskoj riznici te donosi s regestom *Testificatio salinarum Nevaliae pro Arbensibus*, a datirana je 1215. godinom.³⁸ Među dokumentima iz rapske riznice i isprava je čiji sadržaj Ruić određuje kao *Positio confinium inter Arbenses et Jadrenses qui occupaverunt insulam Paghi* iz 1289,³⁹ kao i ona s regestom *Confirmatio confinium inter Arbenses et Jadrenses in insula Paghi* iz 1292.⁴⁰ Ova dva dokumenta spadaju u skupinu onih ključnih za povijest otoka Paga i njegov položaj između Zadra i Raba. Bilježe rezultate parnice vođene između Zadra i Raba za Lun i Novalju koju su Rabljani dobili temeljem predodjenja raznih dokumenata, pa i onih koji su u literaturi poznati kao rapski falsifikati. U ovom prvom, i zasad jedinom poznatom, svesku *Paškog diplomatarija* kao zadnja priložena jest isprava na pergameni koju je Ruić našao u rapskoj riznici. Protest je to rapskog sindika Hermolaja de Hermolaoa od 19. rujna 1372. uložen zbog priključenja paškog kneštva, ali i Novalje Zadru.⁴¹ Za Ruića, oni su bili važno svjedočanstvo za prošlost njegova otoka. Nije ulazio u njihovu valorizaciju, nego ih je uredno, u skladu sa svojim vremenom i obrazovanjem, upisao u ono što je držao važnim dokumentima za svoj otok.

Drugu skupinu dokumenata izuzetno važnih za povijest Paga predvodi privilegij kralja Bele IV. Pažanima, isprava nazivana *Magna charta* Paga, a koju Ruić određuje kao *Privilegium speciosissimum concessum Paghensibus a rege Bela IV.*⁴² Dakle, Ruić ovu povlasticu smatra posebno vrijednom. Navodi da ju je preuzeo iz apografa, što znači vjerodostojne kopije (*ex apographo c. 1718. ex authentico apud Mirchovich*). Tako, naime, Ruić odčitava ono što je u ovjeri pri prijepisu 1718. naveo notar Kristofor Mirković, koji kaže da je dva slična primjerka, jedan koji je notar

²⁹ Antoljak, S. Izvori i literatura o prošlosti otoka Raba (do 1797. g.) /Kritički presjek i uvid/. *Rapski zbornik*, str. 183-184.

³⁰ *Legum, statutorum*, str. 11-12; CD II, str. 135-136.

³¹ U ispravi u formuli datacije navedeno je *anno ... MCLXXVII, ... mense februario*. No, kako je dokument datiran *more Veneto*, onda se radi o 1178. godini.

³² *Legum, statutorum*, str. 12-14; CD II, str. 151-153.

³³ Klaić, N. Rapski falsifikati, str. 53-54.

³⁴ *Legum, statutorum*, str. 15.

³⁵ CD II, str. 368.

³⁶ CD II, str. 366-368.

³⁷ Klaić, N. Rapski falsifikati, str. 52-53.

³⁸ *Legum, statutorum*, str. 18-19; CD III, str. 136.

³⁹ *Legum, statutorum*, str. 23-32; CD VI, str. 634-640.

⁴⁰ *Legum, statutorum*, str. 28-38; CD VII, str. 89-94.

⁴¹ *Legum, statutorum*, str. 71-75; CD XIV, str. 435-437.

⁴² *Legum, statutorum*, str. 19-23; CD IV, str. 220-222.

Kristofor Bilinić prepisao i ovjerio i drugi koji je pronašao kod primicerija i kanonika Antona Mirkovića, sravnio i prepisao 20. travnja 1718.⁴³ Ovaj privilegij izazivao je mnoge nesuglasice u historiografiji. Posebnu mu je pozornost posvetio S. Antoljak trudeći se dokazati njegovu autentičnost.⁴⁴ Isprava je to koja bi trebala Pagu biti potvrda samostalnosti koju je dobio od ugarsko-hrvatskog kralja Bele IV. za tobože pruženo utočište pri bijegu pred Tatarima. No, M. Suić je u svojoj monografskoj obradi paške povijesti izrazio čuđenje zašto se Pažani pri ponovnom dolasku u »vlast Venecije zajedno sa Zadrom i Rabom ... nisu pozvali u odbranu svoje samostalnosti na Belin privilegij, koji su tek prije tri mjeseca bili dobili.«⁴⁵ N. Klaić ovu Belinu povlasticu uvrštava među tzv. paške falsifikate,⁴⁶ skupa s još nekima koje donosi Ruić u *Paškom diplomatariju*. Radi se o dokumentu od 23. listopada 1376. kada pred kraljem Ludovikom paški poslanici iznose optužbe protiv Zadra.⁴⁷ Uz regestu koja glasi *Privilegium regis Ludovici quo Paghenses liberantur a dominio Jadrensi* i nalazi se ispred teksta isprave na margini je navedeno da je Ruić prijepis napravio prema primjerku iz splitskoga kaptolskog arhiva (*ex archivio capituli Spalatensis*), i to iz ovjerene kopije – transumpta splitskog kaptola učinjenog 14. travnja 1396.⁴⁸ u Splitu koji je ponovno, skupa s Ludovikovom ispravom, transumiran 14. prosinca 1446.⁴⁹ od Jakova Petra Martinova, splitskog kanonika i notara te kancelara splitskog nadbiskupa Jakobina,⁵⁰ u novu ispravu istog kaptola te prepisan i ovjeren 1580. godine od paškog notara Ivana Jadručića.⁵¹ Na tom ovjerovljenju potpisan je paški knez Nikola Badoer koji je na toj dužnosti bio od 1579. do 1581.⁵² Ostaje ipak nejasno gdje se nalazila ova isprava u Ruićevo vrijeme – u splitskome kaptolskom arhivu ili u nekoj paškoj ustanovi. U svezi s tim zanimljiva je opaska M. Granića da ju je pronašao u privatnom vlasništvu⁵³ i na taj način osporava mišljenje N. Klaić koja je i Ludovikov privilegij i splitske kopije držala falsifikatima.⁵⁴

Osim ove dvije glavne skupine dokumenta koji prikazuju pašku povijest s pozicija dviju zainteresiranih strana, rapske i one paške, a mogu se ubrojiti u krunska svjedočanstva o paškoj prošlosti – kakvima su ih smatrale obje strane – Ruić je donio i više drugih relevantnih, u užem smislu diplomatskih, dokumenata, kao i zapisa koji to nisu, iz literature ili iz arhiva drugih paških ustanova, poglavito crkvenih.

Tako je iz Lučića – kako je zabilježeno na margini *ex Lucio* s navodom knjige (*l.*) i poglavlja (*c.*) – preuzeo dokument Henrika Dandola iz 1203. (*Quietatio canonis pheidalis pro Rogerio Mauroceno comite Kessae*),⁵⁵ zapis o razaranju Kise

⁴³ *Legum, statutorum*, str. 22-23.

⁴⁴ Antoljak, S. Pitanje autentičnosti paške isprave. *Starohrvatska prosvjeta* (Zagreb). III, 1(1949), str. 115-142; Isti; Još nešto o paškoj ispravi. *Starohrvatska prosvjeta* (Zagreb). III, 2(1952), str. 183-186. Antoljak se osvrće na sva dotadašnja mišljenja o ovoj paškoj ispravi.

⁴⁵ Suić, M. *Pag*, str. 39.

⁴⁶ Klaić, N. Paški falsifikati, str. 43-53.

⁴⁷ *Legum, statutorum*, str. 68-69; CD XIV, str. 238-239.

⁴⁸ *Legum, statutorum*, str. 67-69; CD XVIII, str. 107-108.

⁴⁹ *Legum, statutorum*, str. 65-71.

⁵⁰ Splitski nadbiskup Jakobino Badoer bio je podrijetlom Mlečanin i na splitskoj je nadbiskupskoj stolici sjedio od 1439. do 1451. godine.

⁵¹ Ivan Jadručić živio je krajem XVI. i početkom XVII. st. Vidi: Antoljak, S. Još nešto o paškoj ispravi, str. 185.

⁵² Antoljak, S. Još nešto o paškoj ispravi, str. 185.

⁵³ Granić, M. Proces formiranja paške srednjovjekovne komune, str. 245, bilj. 50.

⁵⁴ Klaić, N. Paški falsifikati, str. 37-42.

⁵⁵ *Legum, statutorum*, str. 15-16; CD III, str. 26.

(*Destructio castris Kessae*),⁵⁶ zatim ispravu datiranu 3. travnja 1205. kojom mletački dužd Petar Ziani potvrđuje Pag baštinicima Rogerija Maurocena (*Questio inter heredes Rogerii Mauroceni et Arbenses de quibusdam molestiis*),⁵⁷ dokument osorske kneginje Darije iz 1212. godine (*Arbenses cessione pheidatarii acquirunt jurisdictionem in Chissa et suis pertinentiis*),⁵⁸ kao i bilješku o istome (*Confirmatio ipsiusmet cessionis*)⁵⁹ i genealoško stablo Maurocena, kneževa Raba i Paga, izrađeno prema Lučiću.⁶⁰

U načelnikovom arhivu Ruić je pronašao više dokumenata. Uz prvi iz 1352. godine (*Puncta pactorum factorum inter commune Venetiarum et commune Paghi super facto salis veteris*),⁶¹ navodi da ga je preuzeo *ex archivio praetorio in quodam quinterno Ballelli Veneris comitis Paghi de anno 1352*. Ovdje se ne radi o integralnom dokumentu, nego o jednom sažetku sadržaja iz više isprava kojima se reguliralo iskorištavanje paških solana između Venecije, Paga i Zadra.⁶² Iz iste knjižice preuzeo je i dokument koji nosi regestu *Iudices Paghi antiquitus in proferendis sententiis habebant votum deliberativum cum domino comite* od 9. srpnja 1352.⁶³ Slijedi *Ritus antiqui deliberationis rerum ad incantum* od 28. prosinca 1351.⁶⁴ koji se također vrlo vjerojatno nalazio u istom arhivu, ali nema zabilježbe o tome na margini. Iz istog arhiva Ruić je prepisao i *Sumptus antiqui camerae communis Paghi* bez navoda godine,⁶⁵ kao i *Actus, quo probatur existentia capituli et ordo canonicorum Paghi* iz 1367.⁶⁶

Ruić je donio i zanimljive popise uglednika iz paške prošlosti, očito sastavljene na temelju povijesnih vrela, pa i diplomatskih. Tako iz bilježaka notara Kristofora Bilinića prenosi *Nomina domorum nobilium Jadrae quae reperiebantur anno MCCLXXXIII*.⁶⁷ Donosi i *Series rectorum Venetorum in Pago ejusdem saeculi* i *Series rectorum Jadertinorum in Pago ejusdem saeculi*.⁶⁸

Još je nekoliko dokumenata Ruić objavio, a tiču se više paških crkvenih ustanova i u njima se čuvaju. Iz arhiva župne crkve u Vlačićima, Ruić je donio notarsku ispravu datiranu 30. studenoga 1272. sa sažetkom *De gais et pascuis villae Vlasich inter plebanum et homines dictae vilae ex una et Vitum Cadulini de Jadra ex altera conventio*.⁶⁹ Iz arhiva samostana sv. Margarete u Pagu, Ruić je sigurno, prema vlastitim navodima (*ex autographo asservato apud moniales sanctae Margaritae*

⁵⁶ *Legum, statutorum*, str. 16.

⁵⁷ *Legum, statutorum*, str. 16; CD III, str. 47. Zbog neslaganja godine i indikcije u dataciji s godinom izbora (1206) dužda Petra Zianija, isprava se smatra sumnjivom.

⁵⁸ *Legum, statutorum*, str. 17; CD III, str. 110-111. Zanimljivo je da Ruić donosi točnu godinu (1212), iako je kod Lučića ona pogrešno navedena (1202).

⁵⁹ *Legum, statutorum*, str. 17; CD IV, str. 12.

⁶⁰ *Legum, statutorum*, str. 18.

⁶¹ *Legum, statutorum*, str. 48-49.

⁶² CD XII, str. 92-96.

⁶³ *Legum, statutorum*, str. 49-51; CD XII, str. 112.

⁶⁴ *Legum, statutorum*, str. 52-53.

⁶⁵ *Legum, statutorum*, str. 54-61.

⁶⁶ *Legum, statutorum*, str. 61-62. U Guratovom prijepisu pogrešno je navedena godina (MCCCL), ali je ona točna u Ruićevu rukopisu *Delle Riflessioni Storiche*, pa se može pretpostaviti da je Gurato pogrešno prepisao iz Ruićeva predloška.

⁶⁷ *Legum, statutorum*, str. 39-40.

⁶⁸ *Legum, statutorum*, str. 62-64. Radi se o XIV. st., točnije popis obuhvaća razdoblje do 1409. godine. A ono *ejusdem saeculi* odnosi se na prethodni dokument koji je bez točne datacije, ali uz napomenu *saeculo decimoquarto*.

⁶⁹ *Legum, statutorum*, str. 41.

Paghi, ex authentico asservato in dicto monasterio, ex authentico apud moniales asservato), preuzeo tri dokumenta, a jedan vjerojatno jer je uz njega samo navod *ex authentico* bez lokacije. Jedna je isprava datirana 15. rujna 1311. s Ruićevom registrom *Patritii Veneti ad regimen insulae Paghi*.⁷⁰ Drugi je dokument zapis od 14. travnja 1316. sa sažetkom *Votum commune ad honorem sanctorum Fabiani et Sebastiani*, potvrđen 18. kolovoza 1699. od notara Kristofora Bilinića.⁷¹ Treća se isprava odnosi na podizanje i osnivanje samostana sv. Margarete u Pagu (*Erectio et destructio monasterii monialium sanctae Margheritae de Pagho*) iz 1318. godine,⁷² a četvrta (*Dotatio ejusdem monasterii*), izdana 18. kolovoza 1321., odnosi se na obdarivanje istoga samostana.⁷³

Upravo zbog naprijed iznesenih podataka zabilježenih u Ruićevu *Paškom diplomatariju* omogućeno je rekonstruirati sudbinu nekih važnih paških isprava tijekom vremena, osobito s obzirom na njihovu tradiciju, pa tako i autentičnost.

U Državnom arhivu u Zadru nalazi se i rukopis od 215 folija pod naslovom *Privileggi della Magnifica Comunità di Nona*, dakle diplomatarij s dokumentima koji se odnose na grad Nin.⁷⁴ Smičiklas se ovim diplomatarijem koristio i preuzimao isprave iz njega. Smjestio ga je u XVII. st.,⁷⁵ ali ga nije pobliže odredio, osim što se ogradio da prijepisi isprava nisu dobri. Međutim, uz navedeni je naslov i bilješka koja ovu zbirku povijesnih vrela pripisuje M. L. Ruiću: *Ex codicibus manuscriptis eadem lingua exemplavit Marcolaurus Ruić notarius Paghensis*.⁷⁶ Ovaj pozamašan rukopis zaslužuje vrlo pomnjivo proučavanje, jer nam nisu jasne sve okolnosti nastanka. Sadrži različite vrste isprava od XIII. do kraja XVIII. st. (1800. godine) koje nisu poredane kronološki, a pisane su latinskim i talijanskim jezikom. Na kraju se nalazi vrlo specifično kazalo (*Indice del Contenuto in Libro leggi della mag. Comunità di Nona*) s tematski grupiranim registrama dokumenata.⁷⁷ Ninski diplomatarij prepisalo je više osoba. Prvi, veći dio diplomatarija (prijepise isprava, privilegija, dukala, terminacija) ovjerio je zadarski notar Petar Ferrari-Cupilli (1763-1775),⁷⁸ a dodatak drugi zadarski notari: Petar Pavao Coltelli (1777-1817) i Dominik Castelli (1777-1812).⁷⁹ Isprave u ovom diplomatariju nemaju regeste kao što ih imaju one po diplomatskim pravilima napravljene u *Paškom diplomatariju*, nego samo naznaku tipa: kraljevski privilegij, dukal, terminacija, a nije navedeno niti odakle je preuzet tekst, osim što ovjera notara P. Ferrari-Cupillija svjedoči da su preuzete iz knjige ninske komune. Diplomatarij počinje uvodom, odnosno sumarnim prikazom povijesti grada Nina i njegove crkvene organizacije s tradicionalno uvriježenim tumačenjem da su Ambroz i Asel učenici apostola. Prvi je navedeni integralni dokument privilegij kralja Bele od 26. kolovoza 1244. kojom su potvrđene slobodine dane Ninu od kralja Andrije.⁸⁰ Nakon ovog, za ninsku povijest vrlo važnog dokumenta (inače, izvornik se nalazi u Veneciji) slijedi onaj od 16. kolovoza 1266. u potvrđnici kralja Stjepana od

⁷⁰ *Legum, statutorum*, str. 41-42.

⁷¹ *Legum, statutorum*, str. 42-43.

⁷² *Legum, statutorum*, str. 43-45; CD VIII, str. 518-519.

⁷³ *Legum, statutorum*, str. 45-48; CD IX, str. 24-26.

⁷⁴ Katić Piljušić, M. Rukopisna ostavština bilježnika i povjesničara Marka Laura Ruića, str. 310. Signatura je rukopisa DAZd, Bilježnički spisi grada Nina, lib. IV.

⁷⁵ CD III, str. 52.

⁷⁶ Granić, M. Pažanin Marko Lauro Ruić, str. 315, bilj. 80.

⁷⁷ *Privileggi*, fol. 211-215.

⁷⁸ Petar Ferrari-Cupilli bio je zadarskim bilježnikom od 1763. do 1775. godine. Vidi: Granić, M. Pečati zadarskih bilježnika 18. stoljeća. *RFFZd* (Zadar). 24, 11(1985), str. 170.

⁷⁹ Vidi: Granić, M. Pečati zadarskih bilježnika 18. stoljeća, str. 172-173.

⁸⁰ *Privileggi*, 5r-9r; CD IV, str. 240-241.

25. lipnja 1272., a banska je povlastica ninskom biskupu.⁸¹ Uz pojedine isprave, nekom kasnijom rukom dodana je bilješka LR, odnosno *Liber Rubeus* i navod stranica. Tu se radi o uspoređivanju ovog diplomatarija s diplomatarijem ninske biskupije koji je sastavio biskup Franjo de Grassis, a obradio J. Kolanović.⁸² Za ovaj, Ruiću pripisani, ninski diplomatarij na temelju dosadašnje, ne još dostatne analize, nije moguće potvrditi da ga je sastavio baš on. Moguće je da je on napravljen pod njegovim vodstvom, a za interes novih ninskih plemića i u trenutku ulaska austrijske vlasti u Nin. Naime, zadarski notari Dominik Castelli i Petar Pavao Coltelli bili su novoprimljeni ninski plemići,⁸³ pa možda začetak stvaranja ovog diplomatarija treba potražiti u tom društvenom sloju, kao i u njihovoj potrebi da sačuvaju stečena plemićka prava, jer kada ninski sudac-upravitelj Franjo Zanki podnosi izvješće o uređenju ninske komune 1802. godine u njemu ističe plemićke konstitucije, prava i privilegije, i uz to prilaže popis 46 plemićkih obitelji iz Nina među kojima su Ruić, Castelli, Coltelli i drugi.⁸⁴ U tom je slučaju razumljivo zašto je ovaj, ninski diplomatarij sasvim drukčije koncipiran nego paški koji zadovoljava pravila diplomatike i egdotike kao posebne pomoćne povijesne discipline koja se bavi priređivanjem i izdavanjem diplomatske građe. Unatoč tome, rukopis je ipak dragocjen za proučavanje povijesti Nina i njegove okolice, a u njemu ima dokumenata koji još nisu integralno objavljeni. M. Novak-Sambrailo koristila ga je za studiju o Ninu pod mletačkom vlašću.⁸⁵

Na temelju iznesenog, možemo zaključiti da je bavljenje diplomatskom građom bilo Ruiću vrlo važan segment kako znanstvenog, tako i drugoga javnog djelovanja. U svakom slučaju, Pag, a možda i Nin, trebaju mu biti zahvalni zbog toga. Ne bismo se mogli složiti sa Smičiklasom da Ruić s dokumentima postupa kao Farlati. Držimo da je Ruić u tzv. egdotičkom smislu otišao korak dalje od Farlatija (misleći pritom na *Paški diplomatarij*), te da ga treba uvažiti kao jednu, početnu kariku koja može stajati u lancu prikupljača građe koji se javljaju tijekom XIX. st. skupa s Kukuljevićem, a neizbježna su prethodnica F. Račkom, T. Smičiklasu i krugu oko Akademije,⁸⁶ iako svoje radove nije objavio.

Summary

MARKO LAURO RUIĆ (1736-1808), AS A COLLECTOR AND INTERPRETER OF CHARTERS

---

⁸¹ *Privileggi*, 9v-11v; CD V, str. 390-391, 637-638.

⁸² Kolanović, J. Zbornik ninskih isprava od XIII do XVII stoljeća. *Povijest grada Nina* (urednici Novak, G. i Maštrović, V.). Zadar : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1969 (dalje: *Povijest grada Nina*), str. 485-528.

⁸³ Dominik Castelli primljen je u ninsko plemstvo 26. VIII. 1775, a Petar Pavao Coltelli 28. X. 1793. Vidi: Granić, M. Pečati zadarskih bilježnika 18. stoljeća, str. 172-173.

⁸⁴ Maštrović, V. Nin od pada Mletačke Republike 1797. do 1941. god. *Povijest grada Nina*, str. 196-197.

⁸⁵ Novak Sambrailo, M. Političko-upravni položaj Nina u doba Mletačke Republike. *Povijest grada Nina*, str. 157-189.

⁸⁶ Matijević Sokol, M., Tudjina-Gamulin, V. Tadija Smičiklas kao izdavač povijesne građe. *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU* (Zagreb). 18(2000), str. 105-114.

Marko Lauro Ruić, the notary of Pag and district judge, the chancellor of Nona and a nobleman, Padovan doctor of both laws, who was dealing with history of his island and town of Pag, gave the significant contribution to the collecting, treatment and interpretation of charters (diplomatics documents) as important historical sources. Besides his capital historiographic work *Delle Riflessioni Storiche sopra l'antico stato civile, ecclesiastico della città et isola di Pago o sia dell' antica Cissa fatte da diversi autori, diplomati et altre carte pubbliche e private raccolte da Marco Lauro Ruić*, where he presented, in integral form, all relevant charters, he compiled also the Code of Pag Charters (Paški diplomatarij), entitled *Legum, statutorum, privilegiorum tum priscarum tum novarum sanctionum et rescriptorum Civitatis et Insulae Paghi in Venetorum Dominio feliciter degentis, amplissima collectio, cura, studio et opera Marcilauri Ruich, ad normam et usum civium et incolarum cum indice rerum locupletissimo accomodata et in partes divisa. Tomus primus*, nowadays known only as a transcript which, anyway, makes it possible to judge Ruić as charters' collector and interpreter. It is the law education which enabled him to treat properly documents of his time. Little bit differently he managed when he was putting together charters of Nona, into the code known as *Privileggi della Magnifica Comunità di Nona*, which is also attributed to him. That code was compiled for the interest of new noblemen of Nona at the moment when Austrian authorities were entering Nona. At the final evaluation Ruić should be treated as a beginning link in the chain of the collectors of historical sources, especially of charters, which emerged during the 19th century, and should be treated same as Ivan Kukuljević Sakcinski, i.e. as one of the predecessors of F. Rački, T. Smičiklas and of the Academy circle (Yugoslav Academy of Science and Art).

Key words: Marko Lauro Ruić, charters, code of charters, the Middle Ages, Pag, Nona

Translated by Rajka Bućin